

وضعیت اشتغال آمریکا و کاهش نرخ بیکاری تا ۸/۵ درصد، انتظار افزایش نرخ بهره در این اقتصاد شکل گرفت و قیمت طلا سقوطی قابل توجه را تجربه کرد. البته مواردی از قبیل تصمیم قبرس برای فروش چهارصد میلیون یورو از ذخایر طلای خود در اسفند ماه ۱۳۹۱، به کاهش بیش از پیش قیمت جهانی طلا دامن زد.

در بازارهای داخلی، بازارهای ارز و طلا در سال ۱۳۹۱ یکی از پرتلاطم‌ترین دوران‌های فعالیت خود را در دهه‌های گذشته تجربه نمودند. عواملی همچون تشدید تنش‌ها بر سر برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، شدت یافتن تحریم‌های اقتصادی، محدودیت‌های مربوط به نقل و انتقال ارز و سودجویی سفته‌بازان و سوداگران از شرایط حاکم، زمینه‌ساز التهاب در بازارهای ارز و طلا طی برخی از ماه‌های سال گردید. احداث مرکز مبادلات ارزی و هدایت بخش قابل توجهی از نیازهای ارزی فعالان اقتصادی به سمت آن، زمینه را برای ایجاد تغییری مهم در سیاست‌گذاری ارزی و اعمال کنترل بهتر بر تحولات بازار ارز فراهم کرد. بانک مرکزی در رویکرد خود به دنبال تامین نیازهای مبادلاتی، تداوم محدودیت بر تقاضاهای فاقد اولویت و تخصیص منابع ارزی محدود در اختیار به صورت هدفمند بود.

۱۴-۱- بازار بین‌المللی اسعار عمده

در سال ۱۳۹۱، رابطه برابری اسعار عمده تحت تاثیر وضعیت اقتصادی حوزه‌های انتشاردهنده اسعار پس از بحران گسترده مالی، رشد تولید ناخالص داخلی کشورهای صنعتی و

در سال ۱۳۹۱، بازار بین‌المللی اسعار با فرار و نشیب‌هایی همراه بود. تصمیم بانک مرکزی آمریکا به اجرای سیاست‌های انبساطی پولی موجب بهبود اوضاع بازار کار و دیگر بخش‌های اقتصادی این کشور شد. این‌گونه سیاست‌ها و تصمیمات که چشم‌انداز افزایش تورم را تقویت می‌کنند، موجب افزایش استقبال از سرمایه‌گذاری بر طلا (به عنوان دارایی امن) می‌شود. در ادامه، انتظار فعالان بازارها برای توقف سیاست‌های انبساطی و تورم‌زا، منجر به کاهش ارزش طلا شد. اقتصاد اروپا طی سال ۱۳۹۱ کماکان درگیر بحران بدهی‌ها بود. افت ارزش یورو در برابر دلار و ناتوانی برخی از کشورها از جمله یونان، اسپانیا و ایتالیا در پرداخت بدهی‌های معوقه خود، کشورهای دارای بانک‌های قدرتمند به خصوص آلمان و فرانسه را با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو کرد و ارزش یورو جهانی را به چالش کشاند. کاهش رشد اقتصادی جهان به دلیل کاهش رشد اقتصاد حوزه یورو و کاهش صادرات چین و برخی از اقتصادهای نوظهور نیز بحران اروپا را تشدید کرد. با این حال، سیاست بانک‌های مرکزی در جهت افزایش ثبات حوزه پولی یورو و بازخورد مثبت سرمایه‌گذاران به تحولات اتحادیه اروپا، از تفکیک و فروپاشی حوزه یورو جلوگیری کرد.

بازار جهانی طلا در ماه‌های پایانی سال ۱۳۹۱ روندی نزولی داشت. روند کاهشی بهای طلا از هنگامی آغاز شد که احتمال توقف سیاست محرک اقتصادی فدرال رزرو تقویت شد. در ماه‌های پایانی سال، در پی انتشار آمار خیره‌کننده‌ای از

فصل ۱۴ تحولات بازارهای ارز و طلا

انتظار فعالان اقتصادی از تصمیم مقامات پولی کشورهای حوزه انتشاردهنده اسعار عمده در خصوص نرخ بهره کلیدی و نرخ سود سپرده‌ها قرار گرفت.

(درصد) جدول ۱۴-۱- نرخ بهره کلیدی کشورهای عمده صنعتی

تغییرات (واحد درصد)	پایان سال			
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	
۰/۰۰	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵	آمریکا
-۰/۲۵	۰/۷۵	۱/۰۰	۱/۰۰	حوزه یورو
۰/۰۰	۰/۵۰	۰/۵۰	۰/۵۰	انگلیس
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	ژاپن
۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۲۵	سوئیس

ماخذ: پایگاه اطلاع‌رسانی بانک‌های مرکزی کشورهای مربوط

در سال مورد بررسی، آمریکا و اغلب کشورهای صنعتی به‌استثنای حوزه یورو، نرخ بهره کلیدی خود را در سطح قبلی ثابت نگه داشتند. با توجه به عملکرد اقتصادی ضعیف حوزه یورو، تشدید بحران مالی اروپا و افزایش بیکاری در یونان، بانک مرکزی اروپا نرخ بهره کلیدی را به سطح ۰/۷۵ درصد تقلیل داد. در سال ۱۳۹۱، متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا در مقابل یورو، پوند، یک‌صد ین ژاپن و فرانک سوئیس به ترتیب معادل ۰/۷۸، ۰/۶۳، ۰/۸۳ و ۰/۹۴ بود. تشدید بحران در اروپا و انتشار آمار اشتغال آمریکا مبنی بر کاهش نرخ بیکاری در این کشور موجب شد تا متوسط سالانه نرخ دلار در مقابل سایر اسعار در مقایسه با سال ۱۳۹۰ در سطح بالاتری قرار گیرد.

جدول ۱۴-۲- متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا با ارزهای عمده در بازار لندن

درصد تغییر	سال			
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	
۶/۹	-۴/۳	۰/۷۸	۰/۷۳	یورو
۰/۹	-۲/۷	۰/۶۳	۰/۶۳	پوند
۴/۸	-۸/۲	۰/۸۳	۰/۷۹	یک‌صد ین ژاپن
۶/۵	-۱۳/۴	۰/۹۴	۰/۸۸	فرانک سوئیس

ماخذ: استخراج شده از پایگاه اطلاع‌رسانی بانک مرکزی انگلستان

۱۴-۲- قیمت طلا در بازارهای بین‌المللی

قیمت جهانی فلزات گران‌بها مانند طلا که تحت تاثیر تحولات اقتصادی جهان و بهای نفت خام طی ماه‌های اولیه سال ۱۳۹۱ روندی کاهشی را آغاز کرده بود، طی ماه‌های مرداد تا مهر

سال ۱۳۹۱ در اثر عواملی چون کاهش ارزش دلار در برابر یورو و افزایش تقاضای طلا توسط کشور هند، افزایش یافت. طی ماه‌های پایانی سال ۱۳۹۱، با توجه به احتمال توقف سیاست‌های انبساطی پولی آمریکا، ارزش طلا روند کاهشی را تجربه نمود. در نهایت، متوسط قیمت هر اونس طلا با افزایشی ناچیز در مقایسه با سال ۱۳۹۰ به حدود ۱۶۵۵/۷ دلار رسید.

جدول ۱۴-۳- متوسط قیمت هر اونس طلا در بازار فلزات گرانبهای لندن (دلار)

درصد تغییر	سال			اونس طلا
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	
۱/۰	۲۷/۷	۱۶۵۵/۷	۱۲۸۳/۹	۱۶۳۹/۹

ماخذ: پایگاه اطلاع‌رسانی Kitco.com

۱۴-۳- بررسی تحولات بازار ارز کشور

۱۴-۳-۱- رابطه برابری ریال با اسعار عمده

در سال ۱۳۹۱، نرخ برابری اسعار عمده با ریال در بازار کشور متأثر از تحولات بازارهای بین‌المللی ارز و محدودیت‌های خارجی تحمیل شده بر کشور بود. در این سال هم‌زمان با تقویت ارزش دلار در بازار جهانی در مقابل اسعار عمده، به دلایل متعددی متوسط ارزش اسمی ریال ایران نیز در برابر همه اسعار کاهش یافت. در این سال متوسط نرخ دلار در برابر ریال در بازار بین‌بانکی ارز با ۱۱/۸ درصد تغییر، بیشترین افزایش و یورو با ۴/۶ درصد تغییر، کمترین افزایش را داشتند. مقایسه ضریب تغییرات^(۱) نرخ مرجع ارزها در بازار بین‌بانکی نشان می‌دهد که نرخ برابری اسعار عمده در این بازار در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ از نوسان کمتری برخوردار بود. نرخ برابری یک‌صد ین ژاپن و یورو در برابر ریال در سال مورد بررسی به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات را داشتند که نشان‌دهنده نوسان بیشتر نرخ آنها می‌باشد. در این سال با تثبیت نرخ دلار از سوی بانک مرکزی، این ارز در بازار رسمی نوسان چندانی نداشت.

۱- انحراف معیار تقسیم بر میانگین

جدول ۱۴-۴- نرخ ارزهای عمده در بازار رسمی ارز(بین بانکی اصلی)

(ریال)

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۹۱		۱۳۹۰		۱۳۸۹		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۱۱/۸	۰/۰۰	۱۲۲۶۰	۵/۴۶	۱۰۹۶۲	۱/۲۴	۱۰۳۳۹	دلار
۴/۶	۲/۷۴	۱۵۸۰۹	۴/۲۵	۱۵۱۲۰	۳/۹۹	۱۳۶۵۵	یورو
۱۰/۹	۱/۹۸	۱۹۴۰۵	۴/۹۱	۱۷۵۰۲	۳/۴۹	۱۶۰۵۸	پوند
۷/۲	۵/۹۲	۱۴۸۹۳	۶/۱۸	۱۳۸۹۸	۵/۴۷	۱۲۰۵۸	یکصد ین ژاپن
۵/۰	۲/۲۷	۱۳۰۶۷	۶/۱۷	۱۲۴۵۱	۶/۶۳	۱۰۱۸۹	فرانک سوئیس

جدول ۱۴-۵- نرخ ارزهای عمده در بازار غیر رسمی

(ریال)

درصد تغییر متوسط سالانه	۱۳۹۱		۱۳۹۰		۱۳۸۹		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۹۲/۱	۲۸/۴۴	۲۶۰۵۹	۲۰/۰۰	۱۳۵۶۸	۲/۷۱	۱۰۶۰۱	دلار
۸۱/۸	۳۰/۰۳	۳۳۹۶۰	۱۶/۳۴	۱۸۶۷۹	۵/۷۳	۱۴۰۰۹	یورو
۸۹/۶	۲۸/۰۳	۴۱۴۹۹	۱۸/۰۳	۲۱۸۸۹	۶/۰۳	۱۶۶۴۲	پوند
۸۱/۲	۲۳/۹۳	۳۰۹۰۹	۱۹/۸۱	۱۷۰۵۳	۷/۱۳	۱۲۳۲۶	یکصد ین ژاپن
۸۴/۵	۲۸/۹۰	۲۷۸۲۹	۱۳/۹۲	۱۵۰۸۳	۸/۶۴	۱۰۵۲۲	فرانک سوئیس

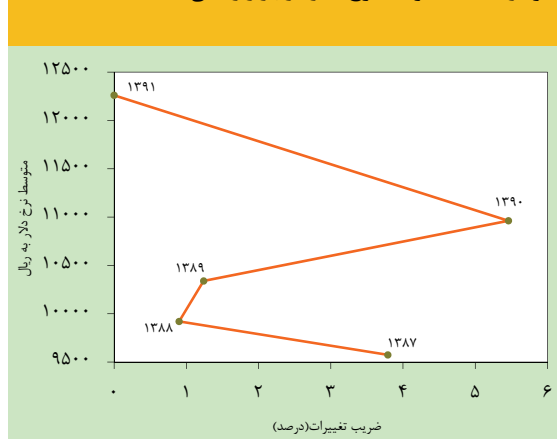
ضریب تغییرات نرخ ارزها در بازار غیر رسمی نیز نشان می‌دهد که رابطه برابری تمامی اسعار عمده با ریال در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل نوسان قابل ملاحظه‌ای داشته است که نشان‌دهنده ثبات کمتر نرخ اسعار در این بازار می‌باشد. در این بازار نرخ یورو، فرانک سوئیس و دلار به ترتیب بیشترین ضریب تغییرات را داشتند و پوند پس از ین با کمترین نوسان، باثبات‌ترین ارزهای این بازار بودند.

در سال ۱۳۹۱، شکاف نسبی^(۱) متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار بین بانکی و غیر رسمی افزایش چشمگیری داشت. افزایش این شکاف نشان‌دهنده واگرایی بیشتر دو بازار برای نرخ دلار و یورو می‌باشد. معیار شکاف نسبی نشان می‌دهد متوسط نرخ یورو و دلار در بازار غیر رسمی به ترتیب حدود ۹۱/۳ و ۸۸/۸ درصد بیش از متوسط نرخ این اسعار در بازار بین بانکی بوده و این شکاف به دنبال افزایش شدید تقاضای سفته‌بازی در راستای تشدید تحریم‌ها برای دو ارز اصلی (دلار و یورو) شکل گرفته است.

۱- نسبت تفاضل متوسط نرخ دلار و یورو در دو بازار به متوسط نرخ این اسعار در بازار رسمی

در این سال هم‌زمان با تشدید تحریم بخش نفت و کاهش درآمدهای ارزی قابل تصرف، افزایش محدودیت نقل و انتقال ارز و وجود انتظارات بدبینانه در فضای اقتصاد، موجبات سفته‌بازی و سوداگری در بازار غیر رسمی ارز را فراهم آورد، به گونه‌ای که حجم زیادی از نقدینگی به سمت این بازار روانه و منجر به افزایش نرخ برابری ارزها و همچنین نوسان آنها در بازار غیر رسمی شد. مقایسه متوسط نرخ اسعار عمده در بازار بین بانکی و بازار غیر رسمی نشان می‌دهد که تغییرات نرخ برابری ارزها در بازار غیر رسمی در سال ۱۳۹۱ به شدت افزایش یافته است.

نمودار ۱۴-۱- تحولات نرخ دلار در بازار رسمی

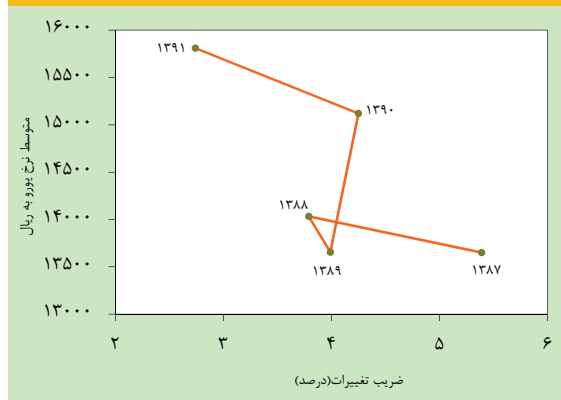
مرکزی ایجاد شد. در این مرکز امکان تامین نیاز ارزی واردکنندگان کالا و خدمات و ثبت دقیق و کنترل مصارف ارزی فراهم گردید. تا پایان سال ۱۳۹۱، ۶۸۱۳ میلیون دلار از طریق این مرکز در اختیار متقاضیان ارز قرار گرفت. کدهای تعرفه گمرکی در این مرکز به ده گروه اولویت بندی شد که گروه های اول و دوم شامل کالاهای اساسی و دارو و مواد اولیه دارویی، گروه دهم شامل کالاهای نهایی و مصرفی، مواد اولیه صنعتی، کشاورزی نیمه ساخته یا ساخته شده غیر ضروری و گروه های میانی دربرگیرنده سایر کالاها بود. ارز گروه های اول و دوم با نرخ بین بانکی و گروه های سوم تا نهم (به تدریج) با نرخ مبادله ای تامین گردید و ثبت سفارش برای اولویت دهم ممنوع شد. به علاوه، به منظور نظارت هرچه بیشتر بر مبادلات ارزی مقرر شد کلیه دریافت ها و پرداخت های ارزی در سامانه پورتال ارزی ثبت گردد.

جدول ۱۴-۸- مبادلات بازار بین بانکی به تفکیک ارز (میلیون دلار)

سهم (درصد)	سال			دلار	یورو	درهم	سایر ▲
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹				
۱۱/۷	۱۳/۴	۴۴۱۶	۱۰۳۱۵	۵۹۶۵			
۵۰/۵	۳۳/۹	۱۹۰۵۶	۲۶۲۱۶	۳۵۹۸۲			
۴/۲	۳۹/۱	۱۵۷۶	۳۰۱۶۵	۲۳۹۸۶			
۳۳/۶	۱۳/۶	۱۲۶۵۳	۱۰۵۳۰	۶۵۳۴			
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۷۷۰۲	۷۷۲۲۷	۷۲۴۶۷			

با ممنوع شدن ثبت سفارش به درهم امارات در بهمن ماه ۱۳۹۰، سهم این ارز از مبادلات بازار بین بانکی در سال ۱۳۹۱ به شدت کاهش یافت و سهم یورو به عنوان جایگزین اصلی درهم و دلار در مبادلات ارزی بازار بین بانکی به ۵۰/۵ درصد افزایش یافت. در سال مورد بررسی، یورو بیشترین سهم را در مبادلات بازار بین بانکی به خود اختصاص داد؛ سهم این ارز در مقایسه با سال ۱۳۹۰ با افزایشی معادل ۱۶/۶ واحد درصد روبه رو شد. در این سال حدود ۱۵/۹ درصد از معاملات بازار بین بانکی ارز با دلار و درهم بود. با نگاهی اجمالی

نمودار ۱۴-۲- تحولات نرخ یورو در بازار رسمی

جدول ۱۴-۶- شکاف نسبی نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی از رسمی (درصد)

تغییرات (واحد درصد)	سال			دلار	یورو
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹		
۸۸/۸۰	۱۱۲/۵۵	۲۳/۷۷	۲/۵۴		
۹۱/۲۸	۱۱۴/۸۲	۲۳/۵۴	۲/۵۹		

جدول ۱۴-۳-۲- معاملات بازار بین بانکی ارز

در سال ۱۳۹۱، معادل ۳۷۷۰۲ میلیون دلار ارز (شامل دلار، یورو، ین، پوند و سایر ارزها) در بازار بین بانکی معامله شد که نسبت به سال قبل (۷۷۲۲۷ میلیون دلار) ۵۱/۲ درصد کاهش داشت. با توجه به صفر شدن معاملات در بازار فرعی، کلیه معاملات در بازار اصلی ارز انجام گرفت.

جدول ۱۴-۷- خلاصه معاملات بازار بین بانکی ارز (میلیون دلار)

درصد تغییر	سال			بازار اصلی	سهم (درصد)	بازار فرعی	سهم (درصد)
	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹				
-۱۱/۱	۱۱۱/۷	۳۷۷۰۲	۴۲۴۱۲	۲۰۰۳۸			
-	-	۱۰۰/۰	۵۴/۹	۲۷/۷			
-۱۰۰/۰	-۳۳/۶	۰	۳۴۸۱۵	۵۲۴۲۹			
-	-	۰/۰	۴۵/۱	۷۲/۳			
-۵۱/۲	۶/۶	۳۷۷۰۲	۷۷۲۲۷	۷۲۴۶۷			

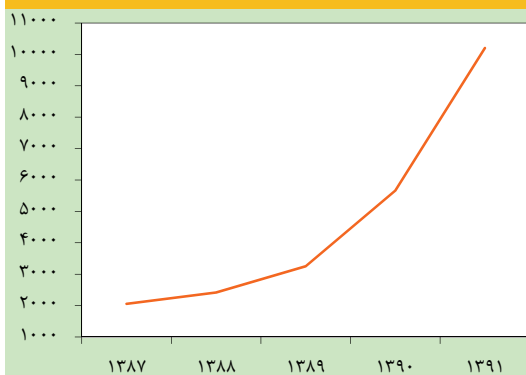
در راستای سامان دهی بازار ارز و همچنین به منظور اجرای سیاست های تجاری در قالب اولویت بندی کالاهای وارداتی، مرکز مبادلات ارزی در مهر ماه ۱۳۹۱ توسط بانک

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۱

(هزار ریال) جدول ۱۴-۹- قیمت قطعات مختلف سکه بهار آزادی

درصد تغییر		میانگین سال			
۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	
۸۴/۹	۷۹/۵	۲۷۷۱	۱۴۹۸	۸۳۵	ربع سکه
۸۴/۹	۷۰/۰	۵۱۲۲	۲۷۷۰	۱۶۲۹	نیم سکه
۷۲/۷	۶۸/۰	۱۰۱۴۸	۵۸۷۶	۳۴۹۸	سکه تمام بهار آزادی
۸۰/۲	۷۴/۱	۱۰۲۰۰	۵۶۶۱	۳۲۵۲	سکه تمام طرح جدید

نمودار ۱۴-۳- قیمت سکه تمام طرح جدید (هزار ریال)

به فروش ماهانه ارز در سال ۱۳۹۱ می‌توان دریافت که سهم سایر ارزها از فروش ارز بانک مرکزی در بازار بین‌بانکی افزایش یافته است.

۱۴-۴- قیمت سکه‌های طلا در بازار داخلی

در سال ۱۳۹۱، قیمت طلا در بازار داخلی تحت

تاثیر قیمت جهانی طلا، تورم داخلی، نرخ ارز و نرخ بازدهی سایر دارایی‌ها افزایش یافت. در سال مزبور، ربع سکه و نیم سکه با ۸۴/۹ درصد تغییر، بیشترین افزایش و سکه تمام بهار آزادی با ۷۲/۷ درصد تغییر، کمترین افزایش قیمت را داشتند. از دلایل افزایش شدید قیمت سکه در این سال می‌توان به انتظارات تورمی، تلاش برای تبدیل ریال به سایر دارایی‌ها برای جلوگیری از کاهش ارزش و افزایش ارزش دلار در راستای افزایش تحریم‌ها و حملات سفته‌بازانه به بازار ارز اشاره کرد.